www.fermude.com

٢٠ ئامۆژگاری
به
خەڵات
بۆ طالبی ڕێگای نەجات

ئامادەکردن و وەرگێڕانی

ابو مسلم ئاریانی

چاپی دووەم

١٤٣١کۆچی

ناوی پەرتووك:

٢٠ ئامۆژگاری بە خەڵات

بۆ طالبی ڕێگای نەجات

ناوی ئامادەكار:

ابو مسلم ئاریانی

مافی چاپكردن و لەبەرگرتنەوەی پارێزراوە .

چاپی دووەم

١٤٣١كۆچی

ژمارەی سپاردن

(٤٠٧)

ئـەم نوسـراوە: لـە زنجـیرە پـەیامـەكانی (تـربیـة الاجیـال _ اخـلاق الـنبي ﷺ وسـننه .... وبعـض الآداب الاسـلامية) ، بڵاوكـراوەی (مكتبـة الغربـاء) بەدەسـت كاریـەوە وەرگێـڕاوە ...... لەگـەڵ تێـك هەڵكێشانی چەند ئایەت و فەرموودەو ئاسەوارێك لەلایەن ئامادەكارەوە .

بنكەی بڵاو كردنەوە:

كتێبخانەی هیوا

(بنەسڵاوە)

(٠٧٥٠٧٥٩٠٠١١)

كتێبخانەی پێشین

(هەولێر)

(٠٧٥٠٤٧٩٤٢٤٢)

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی :

إنَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذُ باللهِ من شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيْكَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ﴾
[سورة آل عمران: ١٠٢] .

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ﴾
[سورة النساء: ١] .

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ﴾
[سورة الأحزاب: ٧٠ ــ ٧١] .

أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيْث كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّد ﷺ وَشَرَّ الأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُها وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُل بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ وَكُلَّ ضَلالَةٍ فِي النَّارِ .

أما بعد : خـودای پـەروەردگار لەکتێبـە پیرۆزەکەیـدا (قورئـان) دەفـــەرمووێت: ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ﴾ الحشر: ٧ .

واتـــە: هـــەر فـــەرمانێك لەلایـــەن پێغەمبـــەرەوە (صل الله عليه وسلم) بەسەرتانەوە بدرێت شوێنی بکەون و وەری بگـرن، وەلـە هەرچـی شتێکدا قەدەغەی لێکـردن ئێـوەش خۆتـانی لێ بـەدوور بگـرن.

هەروەها پێغەمبەری راستگۆو سەروەریـشمان ﷺ دەفـەرمووێت: ((كُلُّ أُمَّتي يَدخُلُونَ الجَنَّةَ إلاَّ مَنْ أبَى. قيلَ : وَمَنْ يَـأبَى يَـا رَسُول الله ؟ قَالَ : ((مَنْ أطَاعَنِي دَخَلَ الجَنَّةَ ، وَمَنْ عَـصَانِي فَقَدْ أبَى))[1] .

واتە: گـشت ئوممـەتم دەچـن بۆبەهەشـت مەگـەر ئەوانـە نـەبێ نایانەوێ ووتیـان: جـا ئـەی پێغەمبـەری خـوا ﷺ کـەس هەیـە نەیەوێت بچێت بۆ بەهەشت ؟ لەوەلاَمدا فەرمووی : ئەوەی گـوێ ڕایەڵی فەرمانەکانم بکات ئەوا دەچێت بۆبەهەشـت وە ئەوەیـشی

---

(١) صحيح: رواه البخاري (٦٨٥١) .

لاملی بکات لـە فەرمانـەکانم و یـاخی بـێ ئـەوا ئـەو کەسـەیە کەنایـەوێت (واتـە : ناچـێت بـۆ بەهەشـت)! هـەروەها لەفەرموودەیەکی تردا هاتوە دەفەرمووێ : (**مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي**)[١] .

واتە: ئـەو کەسـەی لەسـونەتی مـن (واتـە : لـەرێ و شـوێن و فەرمانەکانم) لابدات ئەوا لە ئێمە نیە!

---

(١) صحيح: رواه البخاري (٤٧٧٦) ، ومسلم (١٤٠١) و غيرهما.

خوێنەرانی ئازیز :

ئەمەو چەندین دەقی تر لەدووتویٚ ی قورئـانی پـیرۆزو سـوننەتی پاك و بیٚ خەوش دەربارەی گرنگی دەست گرتن بەو دوو سەرچاوە پیرۆزەوە هاتوون و باس لەپیٚویستی دورکەوتنەوە لەزیادەکاریەکان لە ئایین دەکەن ! هەروەها موسڵمانان هەڵئـەنیٚن بـۆ کـارکردن و خۆرازاندنـــەوەیان بەکۆمـــەڵیٚك خورەوشـــتی لـــەبارو جـــوان و بەهرەمەند بوون لیٚیانەوە . بۆیە ئیٚمەش وەك پـەیڕەوی کردنیٚـك لـەم فەرمایـشتە پیرۆزانـە چـەند لایـەنیٚکی خورەشـتی بـەرزو قەشـــەنگی پیٚغەمبـــەری ســـەروەر و ئـــازیز ﷺ لـــەم (٢٠) ئامۆژگاریە ئەخەینە روو ، بەهیوای ئەوەی ببیٚ بەمایەی سـوودو پەیرەوی لیٚکردنیان لە ژیانی رۆژانە.

١. دوور کەوە لە(فحش) واتە: هەموو شتێکی بەدو بێزراو لە کردارو گوفتارەکان هەروەها دوورکەوە لەکەسانی فاحش و بەدکردار و گوفتار چونکە ئەوان خراپترین جێگایان هەیە لەلای خوا لە رۆژی دوایی ، پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمووێ : (**إِنَّ شَرَّ النَّاسِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ تَرَكَهُ النَّاسُ اتِّقَاءَ شَرِّهِ**) [(١)].

واتە: خراپترینی خەڵكانێك لای خوا ڕۆژی دوایی ئەوانەن کە خەڵکی خۆیان لە شەرانگێزیی و بەد رەوشتیان دەپارێزن .

٢. دەنگت هەڵمەبرە لەقسەکردندا بەتایبەتیش لەشوێنەگشیی یەکان ، هەروەها وازبێنە لەزۆر پێکەنین و لەقاقادان چونکە زۆر بێکەنین دڵ دەمرێنێت! هەروەك لە فەرموودەی صەحیح دا هاتووە پێغەمبەری خۆشەویست ﷺ دەفەرموێت:

(**لَا تُكْثِرِ الضَّحِكَ فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ**)[(٢)].

---

(١) صحيح: رواه البخاري (٥٦٨٥) .

(٢) صحيح: رواه ابن ماجه (٤١٩٣) عن ابي هريرة رضي الله عنه ، وهو في ((سلسلة الصحيحة)) (رقم \ ٥٠٦)

واتە : زۆر پێمەکەنن ، چونکە زۆر پێکەنین دڵ ئەمرێنێت (واتە : دڵ ڕەق دەکات لەوێنەی بەرد ، ئامۆژگاری کاری تێناکات)! بەڵکو هەوڵبدە ئەوپەڕی پێکەنینت زەردە خەنەبێت! دایکی ئیمانداران عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێت) دەفەرمووێت: **(مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَجْمِعًا قَطُّ ضَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ)**[1] .

واتە: نەمبینیوە پێغەمبەری خوا ﷺ بەتەواوی پێبکەنێت و لە قاقابدات و زمانە بچکۆڵەی بەدیار بکەوێ ، بەڵکو هەردەم بەزەردە خەنەبووە !

٣. دوا مەکەوە لە جێ بەجێ کردنی کارو پێداویستی پەك کەوتەو هەژاران ـ هاوکاری خاوو خێزانت بکە لەکارو باری ماڵەکەت و ڕەفتاری جوان و چاکیان دەرحەق بنوێنە پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمووێت: **(خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لأَهْلِهِ)** [2].

واتە: چاکترینتان چاکترینتانە بۆ خێزانەکەی .

---

(١)صحيح: رواه البخاري (٥٧٤١)، ومسلم (٨٨٩) .

(٢) صحيح: قطعة من حديث اخرجه الترمذي (٣٢٣\٢) ،والدارمي (١٥٩\٢) ، و إبن حبان (١٣١٢)، وصححه إمامنا الألباني (رَحِمَهُ الله) في (السلسلة الصحيحة) (٢٨٥).

٤. جـوانترین پۆشـاکەکانت بپۆشـە لـە کـاتی نوێـژو چـون بـۆ مزگەوت (**إبن عبد البر**) ڕەحمەتی خـوای لێ بـێ لـە کتێبـی {(**التمهيـد**) (٦\٣٦٩)} دەڵێـت : (بـەلای زانایانـەوە خـۆ رازاندنەوەو بۆن خۆشکردن و سیواك کردن لەکاتی نوێـژ کـارێکی خۆش ویستراوە) هەروەها زانایان لەراڤەی ئەم ئایەتـە پـیرۆزەدا

﴿ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ ﴾ الأعراف: ٣١

واتـە: عـەورەتی خۆتـان داپپۆشـن بـەجوانترین پۆشـاك لـەکاتی نوێژەکان و چون بۆ مزگەوت [١] .

هەروەها هاوەڵی بەرێز (عـبدللە بـن عمـر) (رەزای خوای لێ بێت) کـاتێ (نافع) ئەبینێ تەنها بەیەك جل نوێژ ئەکات پێـی دەڵێـت: تـۆ بەئاوایی دەچیت بۆ بازار ؟ ووتـی نـەخێر ! ئـەویش پێـی ووت : (**فَاللهُ أَحَقُّ أَنْ يُتَجَمَّلَ لَهُ**)[٢] .

واتە : خوا شیاوترە تا خۆتی بۆ جوان و ڕازاوە بکەیت .

---

(١) سەیری (الدين الخالص) صديق حسن خان (٢/١٠٢) و(التمهيد) (٦/٣٧٩) بکە.

(٢) أخرجه الطحاوي في(شرح معاني الأثـار) (١/٣٧٧-٣٧٨)، وانظـر (تفـسير الطبري) (١٥/٢٣٩) ، و(المغني) (١/٦٢١).

٥. فیز لێ مەدە لە خواردنا بەسەر زەوی هەر خواردنێکت چنگ کەوت بیخۆ بەو بەشەی خوا پێی داوی ڕازی بە پەیڕەوی لەرەوشتی جوانی پێغەمبەر ﷺ بکە . هەروەکو **(أبي هريرة)** (ڕەزای خوای لێ بێت) دەفەرموێت: (**مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَابَ طَعَامًا قَطُّ كَانَ إِذَا اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ وَإِنْ لَمْ يَشْتَهِهِ سَكَتَ**)[1].

واتە: قەت نەمبینیوە پێغەمبەری خوا ﷺ عەیبی لە خواردن گرتبێ ، ئەگەر ئارەزووی خواردنی هەبووبێ خواردوویەتی ئەگەر ئارەزووی خواردنی نەبووبێ (واتە :حەزی لێ نەکردبێ) بێ دەنگ بووە !.

٦. خۆت بەدوور بگرە لە قسەی دزێو نابەجێ ، هیچ ووتەیەکی ناشیرن و بێزراو مەڵێ زۆر گاڵتەو گەپ مەکە ، هەروەها ڕاستگۆبەو ئاگاداربە لە درۆکردن ئەگەر بۆ بزەی لێوی خەڵکیش بێ .!

---

(١) صحيح: رواه مسلم (٢٠٦٤).

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمووێت: (**وَيْلٌ لِلَّذِي يُحَدِّثُ بِالْحَدِيثِ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ فَيَكْذِبُ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَه**)(١) .

واتە: وەیل بۆ ئەو کەسەی کە قسەو ئاخاوتنێك بە درۆ ئەکات بۆ ئەوەی بزە بخاتە سەر لێوی خەڵكانێك ! وەل بۆ ئەو ! وەیل بۆ ئەو!

٧. کارێك مەکە بەرامبەر براکانت کە جێگای بێزاری و نیگەرانی بێ بۆیان ، وە بەزەیشت بەخەڵکی و هەروەها بەئاژەڵیش بێتەوە . پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمووێت: (**من لايَرحم لايُرحم**)(٢).

واتە : ئەوەی ڕەحم نەکات ، ڕەحمی پێ ناکرێت (واتە : خوای گەورە ئەو مرۆڤە لە لوتف و رەحمەتی خۆی بەدوور دەگرێت).

٨. وریابە لە ڕژدی و ڕەزیلی چونکە خوای گەورە کەسانی رەزیلی خۆش ناوێت ، هەروەها بزانە هەرگیز باوەر لەگەڵ ڕەزیلی

---

(١) صحيح: اخرجه أبو داود (٤٩٩٠)، وأحمد(٢٠٠٣٥) من طريق بهز بن حكيم عن أبيه عن جده، وحسنه الالباني في (صحيح الترغيب والترهيب) (٢٩٤٤).

(٢) صحيح: رواه البخاري (٥٦٥١)، ومسلم (٢٣١٨).

کۆنابێتەوە لـەدڵی ئـادەمیزاد ، هـەروەکو پێغەمبـەری خـوا ﷺ دەفەرمووێت: (**لا يجتمع الشح والإيمان في قلب عبد أبـــدا**)[1] هەروەها پێغەمبەری خۆشەویست ﷺ خۆی بەخوا پاراستووە لـە ڕەزیلی هەروەك لە دوعاكانی داهاتووە: (**اللهم اني أعوذ بك من الجُبن والبُخل**)[2] .

(**الجُـبن**): ترســنۆکی و نــەبوونی بــوێری (**الجـراءة**) لەبــەردەم ڕاپەڕاندنی تاعەت و پەرستنەکان .

(**البُخل**): ڕەزیلی و نــەبوونی ســوود بۆخــەڵکی چ بــەماڵ یـان زانست وشتی تر...... {سەیری ((**مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح**)) بکـە (**ص\١٩**)**علي القاریء**} بـەڵام ئاگاداربـە نەکەی ماڵەکەت بە زایە بدەیت و دەست بڵاوی بکەیت لە خواردن وخواردنەوە و جل و بەرگ و ئەو نیعمەتانەی کە خـوا پێـی داوی

---

(١) صحيح: اخرجه النسائي(٣١١٠) عن أبي هريرة رضي الله عنه، وصححه امامنـــا الالباني رحمه الله في (صحيح الجامع)(٧٦١٦).

(٢) صحيح: أخرجه البخاري (٦٠٠٨)، ومـــسلم (٢٧٢٢)، والترمـــذي(٣٤٨٥)، والنسائي (٥٤٥١).

...لەفەرموودەی **(المغيرة بن شعبة)** (رەزای خوای لێ بێت) هـاتووە کـە پێغەمبەری خوا ﷺ قەدەغەی کـردووە لـە مـاڵ بـە زایـەدان . هەروەك دەفەرمووێت: (...**وقد نهي النبي (صلي الله عليه وسلم) عن إضاعة المال**)[1] .

٩. خۆت بپارێزە لە تووڕە بوون و ئەو کارە خراپانـەی کـە بـەم هۆیەوە لێی دەکەوێتەوە. کاتێ تووڕە بویت خۆت بە خوای گەورە پەنابدە لە شەیتانی نـەفرەتی ، ئەگـەر ئـەو کاتـە بەڕاوەسـتانی بوویت دابنیشە یان پاڵبدەوە یان ڕوومەتت بخە سەر زەوی .! (بۆ ئەوەی لە زەوی نزیك بیتەوە ، چونکە لەو زەویـە دروسـت کـراوە ... کە بنە ڕەت و (دایکی) ئەومرۆڤەیـە کـاتێ ئـەو دایکـەی بەیاد دێتەوە مل کەچ و زەلیل دەبێ .. چونکە تورەیی لە (**کبر**) و خـۆزلی یـەوە سـەرهەڵئەدات)[2] بەڵگـەی ئەمانـەش لـەم فەرموودەیەی خوارەوە دایە :

---

(١) صحيح: رواه البخاري (٢٢٧٧)، ومسلم (٥٩٣)، والدارمي(٢٧٥١)، واحمد (٨٣١٦).

(٢) سەیری (مختصرمنهاج القاصدين) بكە (ص/٢٣٥) للامام ابن قدامة المقدسي، بتحقيق/علي حسن علي بن عبدالحميد الاثري الحلبي .

ــ عَنْ أَبِي ذَرٍّ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيه وسَلَّم قَالَ: (إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ ، فَإِنْ ذَهَبَ الْغَضَبُ عَنْـــهُ وَإِلاَّ فَلْيَضْطَجِعْ)(١).

١٠. قورئان بخوێنـەوە بـەوردی و لـە واتاکـانی وورد بـەرەوە ، چاکتریش وایە لە کەسانی غەیری خۆت گوێبیست بیت . هەروەك هـــاوەڵی بـــەرێز (عبـــدالله بـــن مـــسعود) (ڕەزای خـــوای لێ بێـــت) دەفەرمووێت: پێغەمبەری خوا ﷺ پێی ووتم : (اقرأ علي القرأن) قورئانم بەسەردا بخوێنەوە دەڵێت منیش ووتم ئەی پێغەمبەری خوا چۆن قورئان بەسەرتا بخوێنم و کەبەسەر خۆتا دابـەزیوە ؟ ئـەویش فـەرمووی (إني احب (وفي رواية أشتهي) ان اسمعه من غـــيري) واتە : من حەز ئەکەم لە غەیری خۆم گوێبیستبم، ئینجا ئـەڵێت: دەستم کرد بەخوێندنـەوەی سـورەتی (النـساء) تاگەیـشتم بـەم ئایەتە ﴿ فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ

(١) صحيح: رواه أحمد (٢١٣٨٦)، وابو داود (٤٧٨٢)، وصححه امامنا الالبـــاني رحمه الله في (صحيح الجامع)(٦٩٤).

عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ شَهِيدًا ﴾ ، ئینجا فـەرمووی: (**حــسبك الآن**) ئەوەنــدە بەســە ، پاشــان ڕووم تێکــردو ســەیرم کــرد چــاوەکانی فرمێسکیان لێ ئەتکایەوە [(١)].

١١. گرینگی بدە بـەپاك و خـاوێنی و خـۆت بـۆن خـۆش بکـە بەتایبەتی لەکاتی نوێژ و لە ڕۆژانی هەینی ((**الجمعة**)) هـەروەك پێغەمبـەری خــوا ﷺ بـەزۆری بـۆنی بـەکارهێناوەو خۆشــترین بۆنێکیش بەلایەوە بۆنی میسك بووە ، کە دەفەرمووێ : (**أَطْيَبُ الطِّيبِ الْمِسْكُ**)[(٢)].

هەروەها سیواك بەکاربێنە چونکە سوننەتێکی پیرۆزی پێشەوایە و مایەی ڕەزامەند بوونی پەروەردگاری مەزنیشە .

خۆشەویستمان ﷺ دەفەرمووێت: (**السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ ، مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ**)[(٣)].

---

(١) صحيح: اخرجه البخاري (٤٦٦٧) ومسلم (١٣٣٢).

(٢) صحيح: رواه أحمد (١١٣٢٩)، والترمذي (٩٩١)، والنسائي (١٩٠٥)، وصححه امامنا الالباني رحمه الله في (صحيح الجامع)(١٠٣٢).

(٣) صحيح: رواه احمد (٦٢)، وابن خزيمة (١٣٥)، والدارمي (٦٨٤)، وصححه الالبــاني رحمه الله في (صحيح الجامع)(٣٦٩٥).

واتە: سیواك پاككەرەوەیە بۆ دەم و مایــەی ڕەزامەنــدی پــەروەر دگاریشە . هەروەها دەفەرمووێت: (**أمرت بالسواك حتى خشيت ان ادرد**)[١] واتە: فەرمانی سیواك كردنم پێكـرا تــاوەكو ترســام ددانەكانم بكەون.

بزانە: سیواك كردن لەم كاتانەدا سوننەتە:

أـ لەكاتی دەست نوێژگرتندا: بەپێی ئەم فەرموودەیە: (**لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ مَعَ كُلِّ وُضُوءٍ**)[٢]، **وفي رواية ((مع الوضوء))**.

واتە: ئەگەر ئەزیەت و ناخۆشی نەبووایە بۆسەر ئوممەتەكەم ئــەوا فەرمانم پێ ئــەكردن تــا ســیواك بكــەن لەگــەڵ هــەموو دەســت نوێژگرتنێكدا .

ب ـ لە كاتی نوێژ بە پێی ئەم فەرمودەیــە: (**لَوْلاَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي ، لأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلاَةٍ**)[١].

---

(١) صحيح: (صحيح الجامع) (١٣٧١) للالباني رحمه الله.

(٢) صحيح: رواه احمد (٩٩٣٠)، وابن خزيمة في(صحيحه)(١٤٠) عن ابي هريــرة رضي الله عنه، وهو مخرج في(صحيح جامع) (٥٣١٧).

ج ـ لەکاتی خوێندنەوەی قورئان : هەروەکو هاوەڵی بەڕێز **(علي بن أبي طالب)** (ڕەزای خوای لێ بێت) دەفەرمووێت: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمانی سیواك کردنی پێداین و فەرموی : **(إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا قَامَ يُصَلِّي أَتَاهُ الْمَلَكُ فَقَامَ خَلْفَهُ، فَيَسْمَعُ الْقُرْآنَ وَيَدْنُو فَلَا يَزَالُ يَسْتَمِعُ وَيَدْنُو حَتَّى يَضَعَ فَاهُ عَلَى فِيهِ فَلَا يَقْرَأُ آيَةً إِلَّا كَانَتْ فِي جَوْفِ الْمَلَكِ)**(٢).

د ـ لە پێش خەوتن : {سەیری **((سفر السعادة في السنن النبوية و الشمائل المحمدية))الفيروز أبادي بكه (ص/٣٣١)بتحقيق الشيخ عبدالعزيز السيروان**}.

---

(١) صحيح: رواه احمد (٩٥٤٤)، وابوداود(٤٧)، وصححه الالباني في(صحيح جامع) (٥٣١٥).

(٢) صحيح: رواه البيهقي (١٦١)، وصححه الالباني في (السلسلة الصحيحه) (١٢١٣).

هـ ـ کاتی لە خەو هەڵسان لە شەودا : بە پێی ئەم فەرمودەیە کە هاوەڵی بەڕێز **(حذيفة بن اليمان)** (ڕەزای خوای لێ بێت) دەفەرمووێت: **(كان النبي ﷺ إِذَا قَامَ مِنْ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَاهُ بِالسِّوَاكِ)**[(١)].

واتە: کاتێ پێغەمبەری خوا (صلي الله عليه وسلم) لەشەودا هەڵئەستایەوە دەمی ڕائەژەنیەوە بەسیواك وسیواکی ئەکرد (واتە : ددانەکانی خاوێن ئەکردەوە بەسیواك ، هەندێ دەڵێن / واتە لەسیواك کردنا لەخوارەوەی ددانەکانی بۆ سەرەوە بەکاری هێناوە، وە (شوص) لەبنەرتدا بەواتای (الغسل) شۆردن دێت [(٢)].

و ـ لەکاتی گۆڕانی تامی دەم.

ز ـ لەکاتی گەرانەوە بۆ ماڵ: ((دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێت) پرسیاری ئاراستە کرا **(بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ يَبْدَأُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ قَالَتْ بِالسِّوَاكِ)**[(٣)].

---

(١) صحيح: رواه البخاري (٢٤٢)، ومسلم (٢٥٥) وغيرهما.

(٢) (النهاية في غريب الحديث والأثر (٢/٥٠٩) لابن الاثير.

(٣) صحيح: رواه مسلم (٢٥٣)، وابو داود (٥١)، والنسائي (٨)، واحمد (٢٤١٩٠).

واتە: ئایا پێغەمبەری خوا ﷺ کاتێ ئەگەرایەوە بۆ ماڵ وە داخل بەژوورەوە ئەبوو بە چ شتێك دەستی پێ ئەکرد ؟ فەرمووی بەسیواك کردن)).

تێبینی: **((شیخ الإسلام ابن تیمیة))** (رەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمووێت: (چاکتر وایە سیواك بەدەستی چەپ بێت ، هەروەك ئیمامی ئەحمەد لە ریوایەتی **((ابن منصور الكوسج))** باسی کردووە ، وە لە((مسائل))ەکەیدا هاتووە ، وە نەمان زانیوە یەکێ لەپێشەوایان پێچەوانەی ئەو بووبن ، چونکە سیواك کردن دەچێتە بابی **((إماطة الأذى))** لادانی ئاستەنگ ......)[1].

ــ مەبەست پێی لادانی پیسایی یەکانە ، چونکە لادانیان بەدەستی چەپ کارێکی خۆش ویستراوە سەیری ((سەرچاوەی پێشوو)) بکە .

---

(١) سەیری(مجموع الفتاوى ابن تيمية))(٢١/١٠٨) بکە .

١٢. هه‌رده‌م بوێرو به‌جه‌رگ به و هه‌ق بڵێ ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر خۆشت بێت ، ئامۆژگاریه‌كانی خه‌ڵكی په‌سند بكه ، نه‌كه‌ی پشت له ئامۆژگاریه‌كانیان بكه‌یت .

١٣. دادوه‌ری بنوێنه له‌نێوان خێزان و منداڵه‌كانت جیاوازی مه‌خه نێوانیان له به‌خشین و بژێوی دانیان ، هه‌روه‌ها دادوه‌ر به له‌گشت بواره‌كانی ژیانت .

١٤. ئارام بگره و خۆگربه له‌سه‌ر ئه‌و ناخۆشی و گرفتانه‌ی كه‌به ڕێگای خه‌ڵكیه‌وه دووچاری ئه‌بیت و هه‌رده‌م لێبووردەبه به‌رامبه‌ریان تاوه‌كو خوای گه‌وره‌ش به‌فه‌زڵی خۆی ئه‌ت بووریّ، وه ئه‌وه‌ی بۆ خۆت پێت خۆشه بۆ خه‌ڵكیشت پێ خۆش بێت، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رموویت: (**لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ**)[1].

واته: هیچ كه‌سێك له‌ئێوه بروای ته‌واوی نابێت تا هه‌رچی بۆخۆی پێ خۆشه بۆ براكه‌یشی پێ خۆش نه‌بێ !

(١) صحيح: رواه البخاري (١٣)، ومسلم (٤٥).

١٥. گرنگی بدە بەسەلام کردن لە براکانت بی ناسیت یان نەی ناسیت ، هەروەها سەلام بکە کاتێ ئەچیت بۆ کۆروو مەجلیسێك، یان لەکاتی دەرچوون لەو کۆرەو لەکاتی پێك گەیشتن و لێك جیابوونەوە و لەکاتی تریش . هەروەها بزانە لەتەواویەتی سەلام کردن تۆقە کردنە .

بەڵگەی ئەمانەش لەم فەرموودانە دایە:

* **عـن عبـدالله بـن عمـر** رضي الله عنه **قـال:جـاء رجـل الى الـنبي** ﷺ **فقال: يارسول الله: أي الاسلام خير؟ قال: (تُطْعِمُ الطَّعَـــامَ ، وَتَقْرَأُ السَّلامَ عَلى مَنْ عَرَفْتَ ، وَمَنْ لَمْ تَعْرِف)**(١).

واتە: پیاوێك هاتە خزمەت پێغەمبەر ﷺ و پرسیاری لیٚ کرد ئەی پێغەمبەری خوا، چ شتیٚ لەئاییینی ئیـسلام زۆر چـاکە بیکـەم ؟ فەرمووی نان بدە هەژاران و سەلامیش بکە لە هەموو کەسیٚ بی ناسیت یان نەی ناسیت .

* **عن ابي هريرة** رضي الله عنه **، عن النبي** ﷺ: **(إِذَا انْتَهَى أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَجْلِسِ فَلْيُسَلِّمْ فَإِنْ بَدَا لَهُ أَنْ يَجْلِسَ فَلْيَجْلِسْ ثُـــمَّ إِنْ قَـــامَ وَالْقَوْمُ جُلُوسٌ فَلْيُسَلِّمْ فَلَيْسَتْ الْأُولَى بِأَحَقَّ مِنْ الْــآخِرَةِ)**(٢).

واتە: ئەگەر یەکیٚ لەئێوە چـوو بـۆ کۆڕێـك بـا سـەلام بکـات ، هەروەها سەلامیش بکات کاتیٚ هەڵئەستیٚ جا ئەوەی یەکـەمیان

(١) صحيح: رواه البخاري (١٢)، ومسلم (٣٩).

(٢) صحيح: رواه احمد (٩٦٦٢)، وصححه الالباني في(صحيح جامع) (٤٠٠).

لەهی دووەمیان هەق تر نیە . واتە : چۆن سەلام کردن لەکاتی چوون بۆ کۆرو دانیشتنەکان پێویستە بەهەمان شێوە لەکاتی چوونە دەرەوەش پێویستە .

*** عن البراء بن عازب ﷺ: قال :** (من تمام التحية أن تصافح **أخاك)**[1].

واتە: لە تەواویەتی سەلام کردن تەوقەکردنە لەگەڵ براکەت .

(واتە: تەوقە بکە لەکاتی بە یەك گەیشتن بێ یان لەیەکتر جیا بوونەوە ، هەروەها لە تۆقە کردندا یەك دەستی بگرێت، سەیری **((سلسلة الاحاديث الصحيحة))** بکە لەژێر فەرموودەی ژمارە (١٦) بەرگی (یەکەم) نوسینی فەرموودەناسی ناودار پێشەوا (محمد ناصر الدين الالبانی) ڕەحمەتی خوای لێبێت .

١٦. لەسەلام کردندا پابەندبە بەگۆتە **(لفظ)** ی **(السلام عليكم ورحمة الله وبركاتة)** کە لە سوننەتدا هاتووە، بەڵام

---

(١)(اثر صحيح): رواه البخاري في (الادب المفرد) (٩٦٨)، وهو صحيح الاسناد موقوفاً، انظر ((صحيح الادب المفرد)) (رقم /٧٤٥/ص٣٧١)للعلامة الالباني.

خۆت بپارێزە لەو دەستە واژانەی کەپێچەوانەن لەگەڵ سوننەتی پێشەوامان ﷺ وەك : (**صباح الخير** – بەیانی باش ، **مساء الخير** _ شەو باش و .... هتد) .

١٧. ئەگەر ویستت پیری خۆت بگۆریت ، ئەوا بەڕەنگی (زەرد، یان سوور) بیگۆڕە، دوورکەوە لەبەکار هێنانی ڕەنگی ڕەش بەتەنها وەك پەیڕەوی کردنێك لە فەرمایشتی پێغەمبەر ﷺ کە دەفەرموویێت: (**إِنَّ أَحْسَنَ مَا غَيَّرْتُمْ بِهِ الشَّيْبَ ، الْحِنَّاءُ ، وَالْكَتَمُ**)[1] .

واتە: چاکترین شتێ کە بتانەوێ پیری خۆتانی پێ بگۆڕن (خەنە و کەتەم)ە(الكتم): ڕووەکێکە ڕەنگی سووری تیایە تێکەڵی ناو وەسمە دەکرێت .

١٨. لە هەموو کردارەکانت پابەندبە بەسوننەتی پێغەمبەری خوا ﷺ تاوەکو لەڕیزی پەیرەوکارانی سوننەت ئەژمێر دریێت هەروەك لەم فەرموودەیەدا هاتووە: (**ان من ورائكم أيام الصبر**،

---

(١)صحيح:رواه ابن ماجه(٣٦٢٢)، والنسائي(٥٠٧٨) وصححه الالباني رحمه الله .

للمتمسك فيهن يومئذ بما انتم عليه أجر خمسين منكم ، قالوا يا نبي الله او منهم ؟ قال بل منكم)[١] .

واتـــە: لـــە دوای ئێـــوە ڕۆژانـــی ئـــارامگرتن دێـــت بـــۆ ئەوانـــەی کەدەستیان گرتووە بە (کیتاب و سوننەت) لەو ڕۆژەدا هەریـەك لەئەوان پاداشتی پەنجا لەئێوەی هەیە ، ووتیان ئەی پێغەمبـەری خوا پاداشتی پەنجا لە خۆیانیـان هەیـە ؟ لەوەلاّمـدا فـەرمووی : بەڵکو پاداشتی پەنجا لەئێوەیان هەیە !!

١٩. پەیرەوی بکـە لـە فـەرمان و قەدەغـەلێکراوەکانی خـوای گەورە و پێغەمبەر ﷺ لەگشت کارێ کەئەنجامی ئەدەیت، دونیا مەکە بەخاڵی مەبەست .

٢٠. گرنگی مەدە بە دونیاو سوور مەبـە لەسـەر خۆشویـستن و شوێن خۆشـیەکانی مەکـەوە ، چـونکە دونیـا خـانووی کاتیـەو بەسەردەچێ ! هاوەڵی بەرێز (**علي بن أبي طالب**)(ڕەزای خوای لێ بێت) لەوتەیەکی بەناوبانگیدا دەفـەرموێت: (**الا إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ تَرَحَّلَتْ**

(١)صحيح بشواهده: اخرجه ابن نصر في(السنة) كما في(السلسلة الصحيحة) (٤٩٤) للعلامة الالباني.

مُدْبِرَةً ، وَإِنَّ الآخِرَةَ مُقْبِلَةٌ وَلِكُلٍّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا بَنُونَ فَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الآخِرَةِ ، فَإِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ ، وَلاَ حِسَابَ ، وَغَدًا حِسَابٌ ، وَلاَ عَمَلَ)(١).

واتە: دوونیا زۆر خێرا بەسەرت دا تێپەر دەبێت و قیامەتیش زۆر بەخێرا بەرەو ڕووتـەوە دێ هەریەکـەیان لـە دوونیـاو لەقیامـەت کوری خۆیان هەیە ، بن بە کوری قیامەت مەبن بەکووری دونیا، چونکە ئەمرۆ لەدونیا تـەنها کـار ئەکـەیت و لێپرسـینەوە نیـە، بەیانیش واتە لەقیامەتدا لێپرسینەوە هەیەو کردەوە نیە .

هەروەکو لەفەرموودەیەکدا پێغەمبەری خوا ﷺ حەقیقەت و نـرخ و بەهای ئەم دونیایە پیشان ئەدات ، کەهاوەڵی بەڕێز (جابر بـن عـبدللّه) (ڕەزای خوای لێ بێت) بۆمـان دەگێڕێتـەوەو دەفـەرمووێت: **(أن رسول الله ﷺ مر بجدي أسك ميت قال : ((ايكم يحب أن هذا له بدرهم ؟)) فقالوا ما نحب انه لنا بشيء ! قـال ((فـو الله**

---

(١) (حلية الاولياء) (١/ص٧٦)، و(منتخب كنز العمال) للمتقي الهندي (٦/ص٤١٧).

للـــدنيا اهـــون علـــى الله مـــن هـــذا علـــيكم) {رواه مـــسلم (٢٩٥٧/٤/ص٢٢٧٢)انظر ((المشكاة)) (٥١٥٧/٣)}.

واتە: پێغەمبەری خوا ﷺ بەلای بێـچووە بزنێکـی مـردارە بـووی گوێ قرتاو تێپەری و فەرمووی : کێ لەئێوە حەز ئەکات ئەمـەی پێ بدرێت بەدرهەمێك ؟ ووتیان ئێمە بەرامبـەر بـەهیچ شـتێك نامانەوێ ، واتە بەبەلاشیش نامانەوێت. ئینجا پێغەمبەری خـوا ﷺ فەرمووی: سوێند بەخوا دونیـاو گـشت خۆشـی و چـێژەکانی کەمترێکە لەمە لەلای خوا بۆ ئێوە ! {سەیری ((مرقاة المفاتيح شـــرح مشكاة المصابيح)) **بکە** (٥/ص١٦) علي بن سلطان محمد القاريء}.

سبحانك اللهم وبحمدك

أشهد أن لا إله إلا أنت أستغفرك وأتوب إليك.

www.fermude.com